

บทที่ 2
วรรณคดี เกี้ยวของ

จากการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ พบว่า ความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษามีอิทธิพลต่อนักเรียนในการศึกษาต่อและไม่ศึกษาต่อ ทั้งความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษานี้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่าง ๆ ที่อาจมีอิทธิพลต่อการศึกษาต่อและไม่ศึกษาต่อของนักเรียน โดยอาจพิจารณาถึงองค์ประกอบในชั้นต่าง ๆ ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านสถานการณ์ส่วนตัวของนักเรียน ได้แก่ เพศ อายุ สมรรถนะทางการเรียน ประเภทของโรงเรียนที่นักเรียนสำเร็จการศึกษา ลำดับที่ของการเป็นบุตร ความต้องการในการศึกษาต่อของนักเรียน เป็นต้น

2. องค์ประกอบด้านสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว ได้แก่ อาชีพ บิคมารคาหรือผู้ประกอบการ การศึกษาของบิคมารคาหรือผู้ประกอบการ รายได้ของบิคมารคาหรือผู้ประกอบการ ความต้องการของบิดาในการศึกษาต่อของนักเรียน จำนวนพี่น้องในครอบครัว ลำดับที่ของการเป็นบุตร ภูมิฐานะ เป็นต้น

ความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา

คำว่า "ความเสมอภาค" มิได้หมายความว่า ทุกคนควรได้รับการศึกษาและมีงานอาชีพในระดับเดียวกันหมด แต่หมายความว่า ทุกคนควรได้รับโอกาสที่เท่าเทียมกันในอันที่จะดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างดีที่สุด เท่าที่ความสามารถของตนเองจะอำนวย¹ ซึ่งได้มีผู้ให้ยามคำว่า ความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาไว้ว่า

1. ความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา หมายถึง สภาวะการณ์ที่มีกรให้หลักประกันแก่เด็กแต่ละคนได้ศึกษาเล่าเรียนตลอดระยะเวลาหนึ่งตามความสามารถและสติปัญญา
2. ความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา หมายถึง ปราบกฏการณ์ที่เด็กทุกคนมีโอกาส

¹สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, รายงานการวิจัยประสิทธิภาพโรงเรียน
ประถมศึกษา: ความเสมอภาคของโอกาสทางการศึกษา (กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี,
2517) หน้า 24.

ได้รับบริการการศึกษาที่มีคุณภาพเท่าเทียมกัน

3. ความเสมอภาคในโอกาสแห่งการศึกษา หมายถึง สภาวะการณ์ที่เด็กทุกคนได้รับการถ่ายทอดและพัฒนาทักษะและความรู้พื้นฐานอันจำเป็นแก่การอยู่รอดแห่งชีวิต และการอยู่ร่วมกันในสังคม ¹

ความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา (Equity of Educational Opportunity) วัดกันด้วยการลงทุนในโรงเรียน (School Input) และผลที่ได้จากโรงเรียน (School Output) ซึ่งหมายถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ส่วนความเสมอภาคทางการศึกษา (Educational Equity) ซึ่งรวมถึงการได้เข้าโรงเรียน (Access to School) และการได้มีโอกาสที่จะพัฒนาสมรรถภาพและทักษะทางปัญญาได้พอ ๆ กัน ในการศึกษาในระดับเดียวกัน โดยสถานภาพทางบ้านที่แตกต่างกัน แต่หมายถึงว่า ถ้าเรียนระดับใดระดับหนึ่งด้วยกันแล้ว ทุกคนควรมีโอกาสที่จะได้เรียนที่ดีที่สุด ภายใต้สมรรถภาพที่สูงที่สุดของตน โอกาส (Opportunity) หมายถึงถึงสิทธิทางการศึกษาด้วยกันซึ่งจะรวมไปถึงปัจจัยย่อย ๆ หลายอย่าง เช่น ความพร้อมของผู้เรียน คุณวุฒิครู สภาพของชั้นเรียน ประเภทของโรงเรียน ² เป็นต้น

แนวคิดที่ว่า ทุกคนควรมีโอกาสที่จะได้รับการศึกษา เริ่มขึ้น เมื่อศตวรรษที่ 19 นี้เอง ซึ่งเนื่องมาจากมโนทัศน์ (Concept) 2 ประการ คือ ความรู้คือหนทางที่จะนำไปสู่ความสุขและอิสรภาพ และเนื่องจากอยู่ในยุคปฏิวัติอุตสาหกรรม ผู้ที่จะปฏิบัติตนในโรงงานอุตสาหกรรมได้จำเป็นต้องมีความรู้พื้นฐาน จากมโนทัศน์ 2 ประการนี้ เป็นผลทำให้ประเทศต่าง ๆ ได้เห็น

¹ รัสสรค์ ชนพรพันธุ์, "การปฏิรูปอุดมศึกษา ปัญหาความเสมอภาคและความเป็นธรรม", ศูนย์ศึกษา 21 (พฤษภาคม - กรกฎาคม, 2518) : 52.

² สุพจน์ ประเสริฐศรี, "ความไม่เสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา : การกคชที่มองเห็น" ศูนย์ศึกษา 20 (ตุลาคม - ธันวาคม 2517) : 88 - 89

ถึงความสำคัญของการศึกษา และพยายามให้ประชาชนในชาติได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง โดยถือว่า การศึกษาเป็นการลงทุนที่บุคคล รัฐบาลและในชาติมีคุณภาพดี ก็จะช่วยให้ประเทศชาติเจริญก้าวหน้าได้¹

เจมส์ โคลแมน² (James Coleman) ได้ให้คำอธิบายของความเสมอภาคของโอกาสทางการศึกษาว่า "เป็นการให้การศึกษาแก่เด็กทั่วไปในระดับที่สามารถจะลดความเหลื่อมล้ำ ซึ่งเป็นมาจากสภาพทางบ้านของเด็ก และจะมีผลกระทบต่อชีวิตและการประกอบอาชีพของเด็กในอนาคต ซึ่งโดยตัวมันเองแล้ว ความเสมอภาคของโอกาสทางการศึกษาเป็นเพียง "วิถีทาง" ไปสู่ความเสมอภาค โอกาสในชีวิตของบุคคล ประกอบอาชีพต่าง ๆ เพื่อยังชีวิตตามแนวทางที่ระบบการศึกษาได้เตรียมมาให้ เช่น สำเร็จประถมศึกษา ก็จะไ้งานประเภทหนึ่ง สำเร็จมัธยมหรืออาชีวศึกษาก็ไ้งานประเภทหนึ่ง สำเร็จอุดมศึกษาก็ไ้งานอีกประเภทหนึ่ง³ กล่าวโดยสรุปในทางทฤษฎี ความเสมอภาคทางการศึกษาหมายถึง หลักการ 2 ประการ คือ ความเสมอภาคในการเข้าศึกษาในโรงเรียน และโอกาสที่จะพัฒนาทักษะและความสามารถทางสติปัญญาของเด็ก ๆ ทุกคน โดยไม่คำนึงถึงภูมิลำเนาหรือสภาพแวดล้อมทางบ้าน รายงานการวิจัยและ เอกสารที่เกี่ยวข้องของกับองค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบ

เพศ

ในเรื่องนี้ ได้มีผู้วิจัยหลายท่านที่ศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับโอกาสทางการ

¹OECD, Equal Educational Opportunity 1, (Centre of Educational Research and Innovation, 1971), p. 13.

²James Coleman, "What is ment by an Equal Educational Opportunity, "Oxford Review of Education", op.cit, p. 28.

ศึกษาต่อ ดังเช่น เอลวี¹ (Alvi) ได้ศึกษาถึงสาเหตุที่ทำให้เด็กเรียนหญิงในภาคพื้นเอเชีย ที่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาไม่มีโอกาสศึกษาต่อในระดับมัธยม พบว่าส่วนมากเป็นเพราะความยากจนและมีการจ้างแรงงานเด็กในงานเกษตรกรรม นอกจากนี้เป็นเพราะทัศนคติที่มีต่อการศึกษาของหญิง

ซีเวล (Sewell) และอาร์มเมอร์² (Armer) กล่าวว่าเพศเป็นค้ำแปรที่สำคัญต่อแผนการศึกษาต่อ นอกจากนี้ยังกล่าวว่า เด็กชายมีสติปัญญาสูงกว่า เด็กหญิงเล็กน้อย และเด็กชายมีการวางแผนการศึกษาต่อมากกว่าเด็กหญิง และจากการศึกษาของนาวิน รุงรส³ และสันทัน ประจงจิตร⁴ พบว่า เพศมีความสัมพันธ์กับการเลือกเรียนต่อและการเลือกอาชีพ

สัมฤทธิ์ผลทางการเรียน

สำหรับในเรื่องของโอกาสทางการศึกษาที่นักเรียนได้รับไม่เท่าเทียมกันนั้น ในประเทศไทย⁴ ได้มีการศึกษา พบว่านักเรียนที่ไม่มีโอกาสได้ศึกษาต่อในโรงเรียนนั้นมีสาเหตุ

¹ Alvi, Nasis Rastide, and Khan, Sunya, Extend and causes of droupouts in girls primary schools in D.Cr. Khan District Panjub, Institute of Education and Research, Panjub University, 1965, p.169.

² W.H. Sewell, and J.M. Armer, "Neighborhood Contend and College Plans, American Sociological Review 31 (April, 1966) p. 159 - 168.

³ นาวิน รุงรส, "เปรียบเทียบการตัดสินใจเลือกเรียนต่อของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ประเภทสหศึกษา ระหว่างโรงเรียนมัธยมแบบประสมและโรงเรียนมัธยมแบบเดิม จังหวัดพระนคร" (ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร, 2514).

⁴ สันทัน ประจงจิตร, "การศึกษาเปรียบเทียบองค์ประกอบที่เป็นแรงจูงใจในการเลือกอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนมัธยมแบบประสมและโรงเรียนมัธยมแบบธรรมดา ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น" (ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร, 2514).

มาจากการที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนต่ำกว่า เกณฑ์มาตรฐานและจากการศึกษาของจรรยา พานิชย์-
 ผลิตไชย¹ พบว่านักเรียนที่มีผลการ เรียนสูงมีโอกาสศึกษาต่อชั้น ม.ศ.1 มากที่สุด รองลงมา
 เป็นนักเรียนกลุ่มที่มีผลการ เรียนปานกลาง และที่มีโอกาสน้อยที่สุดคือเด็กนักเรียนที่มีผลการ เรียนต่ำ
 ซึ่งขัดแย้งกับการศึกษาของอุทม ภูประสิทธิ์² ที่พบว่า ผลการ เรียนที่แตกต่างกันของนักเรียน
 ชั้นประถมที่ 7 ไม่ทำให้เด็กเรียนมีโอกาสทางการศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 แตกต่างกัน
 แต่มีโอกาสเลือกเรียนในโรงเรียนประเภทต่าง ๆ แตกต่างกัน กล่าวคือ โรงเรียนในโครงการ
 พัฒนาโรงเรียนมัธยมในส่วนภูมิภาค (ค.ม.ภ.) มีแนวโน้มที่จะมีนักเรียนมีผลการ เรียนอยู่ใน
 กลุ่มสูงมีจำนวนสูงสุด รองลงมาได้แก่โรงเรียนในโครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมในชนบท
 (ค.ม.ช.) โรงเรียนในโครงการโรงเรียนมัธยมแบบประสม (ค.ม.ส.) และโรงเรียนมัธยม
 สามัญ ส่วนโรงเรียนราษฎร์เป็นอันดับสุดท้าย

เวลเฟิล³ (Wolfe) กล่าวว่าเด็กฉลาดยอมทำอะไรที่คะแนนได้ดีกว่าเด็กโง่งและ
 มักจะเชื่อมั่นเช่นนั้น เพราะในการคัดเลือกบุคคลเพื่อเข้าศึกษาต่อหรือประกอบกิจงานนั้นให้สำเร็จ
 ไปด้วยดี และมักจะเลือกผู้ที่สอบได้คะแนนสูงเป็นอันดับแรกและพิจารณาสิ่งอื่น ๆ ประกอบเป็น
 สิ่งรองเช่น ในประเทศอังกฤษ ผู้ได้ศึกษาต่อในโรงเรียนมัธยมศึกษา (Grammar School)
 จะต้องผ่านการทดสอบทางสติปัญญา เสียก่อน ถ้าได้คะแนนสูงตามเกณฑ์จึงจะมีสิทธิเรียนต่อใน
 โรงเรียนมัธยมศึกษาได้

¹จรรยา พานิชย์ผลิตไชย, "โอกาสการเข้าศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำแนกตาม
 ประเภทโรงเรียน สถานภาพส่วนตัวและผลการ เรียนของนักเรียนในภาคเหนือ" (ปริทัศน์นิพนธ์
 การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2520).

²อุทม ภูประสิทธิ์, "โอกาสการเข้าศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยจำแนกตาม
 ประเภทโรงเรียน สถานภาพส่วนตัวและผลการ เรียนของนักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ"
 (ปริทัศน์นิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2520).

³Wolfe, Deal, "Education Opportunity, Measured Intelligence
 and Social Background, "Education, Economic, and Society, 5th ed.
 (The Free Press of Glencoe, Inc New York, 1969), p. 217.

ประเภทโรงเรียน

จากผลของการวิจัยทั้งของกองการ ประถมศึกษา และของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ปรากฏว่า

คุณภาพการศึกษาของเด็กในระดับประถมศึกษาตอนต้นมีความแตกต่างกันมาก ระหว่างโรงเรียนในเมืองและโรงเรียนในชนบท และคุณภาพทางการศึกษาแตกต่างกันไปในระดับ จังหวัดและภาคภูมิศาสตร์ กล่าวคือ โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเมืองจะมีคุณภาพดีกว่าโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในชนบท อันส่งผลให้เด็กที่จบจากโรงเรียนในเมืองและการที่โรงเรียนประถมศึกษาของรัฐ มีคุณภาพแตกต่างกันกล่าวคือ โรงเรียนสาธิตของมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยครู และโรงเรียนของ กรมสามัญศึกษา จะมีคุณภาพดีกว่าโรงเรียนเทศบาลและโรงเรียนประชาบาล ดังนั้นผู้ปกครอง จึงหวังให้เด็กของตนเข้าโรงเรียนที่มีคุณภาพดีทำให้โรงเรียนใช้วิธีการคัดเลือก โดยวิธีการสอบ หรือการคัดเลือกเข้าโดยวิธีอื่นต่าง ๆ อันมีผลทำให้เด็กเรียนจากระอบครัวที่มีฐานะดี ส่วนใหญ่ได้เข้าเรียนโรงเรียนสาธิตและโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ส่วนเด็กจากระอบครัวที่ยากจนต้องไปเรียนในโรงเรียนเทศบาลหรือโรงเรียนประชาบาล ซึ่งมีคุณภาพด้อยกว่า และเด็กที่เรียนในโรงเรียนที่มีคุณภาพด้อยกว่าเหล่านี้ ยากนักจะแข่งขันเข้าเรียนในระดับประถมปลายไปโรงเรียนสาธิต หรือโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาได้²

คริสโตเฟอร์ เจนคส์³ (Jencks) ได้ศึกษาพบว่า ผู้ที่ได้อ่านในโรงเรียนที่มีสภาพแวดล้อมดีในเมืองจะมีโอกาสได้เข้าศึกษาต่อในวิทยาลัยมากกว่าผู้ที่เรียนอยู่ในโรงเรียน

¹ กองการประถมศึกษา กรมสามัญศึกษา, การวิจัยเรื่องผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เมื่อเปรียบเทียบกับหลักสูตรอันดัม 4 และอันดัม 6 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2511).

² คณะกรรมการวางแผนเพื่อปฏิรูปการศึกษา การศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม (กรุงเทพมหานคร: บริษัทสำนักพิมพ์ วัฒนาพานิช, 2518). หน้า 59.

³ Christopher Jencks, "Social Stratification and Higher Education" Financing Higher Education (The American College Testing Program, 1971), p. 71.

ที่มีสภาพแวดล้อมน้อยกว่าในชนบทและผู้ที่ได้เข้าศึกษาในวิทยาลัยที่มีคุณภาพด้อยกว่า คือ โวลฟเฟิล¹ (Wolfe) พบว่าจากการศึกษาของสตอรี่ (Story) ในปี 1950 จำนวนนักเรียนที่ได้เข้าวิทยาลัยมีความสัมพันธ์กันโดยตรงกับคุณภาพของสภาพแวดล้อมในโรงเรียนที่จัดให้ มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการเข้าศึกษาในระดับสูงของโรงเรียน นอกจากนี้แล้วจากการศึกษาของ จรูญ พานิช-ณลินไชย² และ ประยงค์ ชู้อย³ พบว่านักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 จากโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งมีมากที่สุดมีโอกาสดำเนินการศึกษาคอนอยที่สุดและนักเรียนที่มีโอกาสเข้าศึกษาต่อมากที่สุดเป็นนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 จากโรงเรียนสังกัดเทศบาล รองลงมา เป็นนักเรียนที่จบจากโรงเรียนราษฎร์ และโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา

เท่าที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า ประเภทของโรงเรียนนอกจากจะมีบทบาทที่ทำให้เกิดความไม่เสมอภาคทางการศึกษาในด้านความไม่สะดวกทางคมนาคม นักเรียนที่อยู่ห่างจากโรงเรียนมาก ๆ มักเสียโอกาสได้ศึกษาดังที่ ยูเนสโก⁴ (Unesco) เคยทำการสำรวจมาแล้ว ยิ่งอาจทำให้เกิดความแตกต่างในด้านคุณภาพของโรงเรียนอีกด้วย จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบเกี่ยวกับประเภทโรงเรียนมีส่วนสัมพันธ์กับประสิทธิภาพทางการศึกษา และการศึกษาคอนอยของนักเรียนด้วย

¹ Wolfe, Education, Economic, and Society, p. 217.

² จรูญ พานิชณลินไชย, เรื่องเดิม, หน้า 170.

³ ประยงค์ ชู้อย, "โอกาสการเข้าศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำแนกตามประเภทโรงเรียน สถานภาพส่วนตัวและผลการเรียนของนักเรียนในภาคใต้" (ปริญญาโท มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2520).

⁴ UNESCO, Asia, Arabstate, Africa Educational Progress, Paris, 1961.

ภูิลำเนา

ภูิลำเนาเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้เกิดความเสมอภาคในการศึกษา เพราะความเสมอภาคในการศึกษา เป็นความเสมอภาคในโอกาสที่จะได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน แต่ข้อเท็จจริงปรากฏว่า คนในชนบทมีโอกาสดที่จะเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนมัธยมศึกษา น้อยกว่าที่ควรมาก ทั้งนี้เพราะโรงเรียนระดับนี้ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในส่วนกลาง และในตัวเมืองที่มีชุมชนหนาแน่น จึงปรากฏว่า เด็กในชนบททางไกลที่มีฐานะไม่คอบดี มีโอกาสเรียนต่อน้อยกว่านักเรียนในระดับมัธยมศึกษาส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีฐานะดีและอยู่ในเมืองและในจำนวนนักเรียนมัศึกษานั้น ปรากฏว่าผู้ที่อยู่ในส่วนกลางมีโอกาสได้รับการศึกษามากที่สุดกล่าวคือมีจำนวนร้อยละ 5.11 ของประชากร ในขณะที่จังหวัดกำแพงเพชรมีเพียงร้อยละ 0.58 ของประชากรเท่านั้น¹ เช่นเดียวกับ เรดฟิลด์² (Redfield) กล่าวว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในเมืองใหญ่โดยทั่วไปมักจะมีระดับการศึกษาสูงกว่าพวกที่อาศัยในเมืองเล็ก เบรเซอร์ (Brazer) และมาร์ติน³ (Martin) กล่าวว่าโดยปกติแล้วผู้ที่อาศัยอยู่ในเมืองหลวงย่อมมีแนวโน้มที่บุตรของเขาจะมีโอกาสได้รับการศึกษาในระดับค่อนข้างสูงกว่าพวกที่อาศัยในเมืองเล็ก ๆ หรือตามชนบท บุตรของผู้ที่ย้ายถิ่นที่อยู่มาจากชนบทมาสู่ในเมือง ย่อมมีโอกาสที่บุตรจะได้รับการศึกษาในระดับสูงกว่าพวกที่ในชนบทที่ไม่เคยเคลื่อนย้ายเลย

จรรยา พานิชย์ฉลิไชย⁴ และประยงค์ ฐนอย⁵ ได้ศึกษาพบว่า นักเรียนที่มีภูิลำเนาใน

¹ คณะกรรมการวางแผนปฏิรูปการศึกษา, เรื่องเดิม, หน้า 64.

² Robert Redfield, "The Folk Society," American Journal of Sociology, LII (January, 1947) : 293 - 308.

³ H.E. Brazer, and D. Martin, "Social and Economic Determinants of the Demand for Education," Economic of High Education, edited by Selma J. Mushkin (Washington : United States Government Printing Office, 1962), p. 32.

⁴ จรรยา พานิชย์ฉลิไชย, เรื่องเดียวกัน, หน้า 176.

⁵ ประยงค์ ฐนอย, เรื่องเดียวกัน

ชนบทมีโอกาสเรียนต่อมัธยมศึกษาต่ำกว่านักเรียนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเมือง และจากการศึกษาของผกาทิพย์ กระหม่อมทอง¹ พบว่า บิดาที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีความมุ่งหวังให้บุตรเรียนในระดับมัธยมศึกษาขึ้นไปสูงกว่าบิดาที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท

ความไม่เสมอภาคในโอกาสแห่งการศึกษาของนักเรียนที่ภูมิลำเนาต่างกันเป็นเพราะว่าโรงเรียนมัธยมส่วนใหญ่รวมกระจุกอยู่ในเขตหัวเมืองของจังหวัดต่าง ๆ จึงไม่ต้องสงสัยเลยว่า เด็กในชนบทยากที่จะมีโอกาสศึกษาเล่าเรียนระดับนี้ทัดเทียมกับเด็กในเมือง²

จำนวนพี่น้องในครอบครัว

จำนวนพี่น้องในครอบครัวน่าจะมีอิทธิพลต่อการศึกษาต่อของนักเรียน จากการศึกษาของจรรยา พานิชย์ณลินไชย³ พบว่า มีจำนวนพี่น้องในครอบครัวที่เกินกว่า 4 คน ได้เข้าเรียนต่อ ม.ศ.1 ร้อยละ 46 และจำนวนพี่น้องไม่เกิน 4 คน ได้เข้าเรียนต่อ ม.ศ.1 ร้อยละ 54 และชูเพ็ญศรี วงศ์พุทธา⁴ ได้ศึกษาพบว่า ขนาดของครอบครัวมีอิทธิพลต่อการศึกษาภาคบังคับของบุตร ครอบครัวที่มีบุตรมาก จำนวนร้อยละของบุตรที่ศึกษาต่อจะน้อยกว่าครอบครัวที่มีบุตรน้อยและครอบครัวที่มีบุตรเพียงคนเดียวมีโอกาสศึกษาต่อมากที่สุด

ผกาทิพย์ กระหม่อมทอง⁵ ได้ศึกษาพบว่า บิดาในเขตเมืองไม่ว่าจะมีบุตรจำนวนเท่าใดก็ตามจะมีความมุ่งหวังให้บุตรเรียนในระดับมัธยมศึกษาขึ้นไปสูงกว่าบิดาที่มีจำนวนบุตรเท่า ๆ กัน

¹ผกาทิพย์ กระหม่อมทอง, "การศึกษา เปรียบเทียบความมุ่งหวังของบิดา เกี่ยวกับการศึกษาของบุตรในเขตเมืองและชนบทของประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522), หน้า 63.

²นิโคลัส เบ็นเน็คต์, "ทรัพยากร เพื่อขยายปฏิรูปและ เปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในประเทศไทย" ศูนย์ศึกษา, 20 (ตุลาคม - ธันวาคม, 2517), หน้า 44.

³จรรยา พานิชย์ณลินไชย, เรื่องเดียวกัน, หน้า 182.

⁴ชูเพ็ญศรี วงศ์พุทธา, "ปัจจัยที่ทำให้เด็กวัยรุ่นไทยในชนบท เลือกลงงานหรือศึกษาต่อหลังจากการศึกษาภาคบังคับ" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2514) หน้า 76.

⁵ผกาทิพย์ กระหม่อมทอง, เรื่องเดียวกัน, หน้า 63.

แต่อยู่ในชนบท นอกจากนี้ยังพบว่าบิดาในเขตเมืองที่มีบุตรน้อย (1 - 3 คน) จะมีความมุ่งหวังให้บุตร เรียนในระดับมัธยมศึกษาขึ้นไปสูงกว่าบิดาที่มีบุตรมาก (ตั้งแต่ 7 คนขึ้นไป) ในขณะที่บิดาในเขตชนบทนั้นบิดาที่มีจำนวนบุตรมาก (ตั้งแต่ 7 คนขึ้นไป) จะมุ่งหวังให้บุตร เรียนในระดับประถมศึกษาสูงกว่าบิดาที่มีบุตรน้อย (1 - 3 คน) วิลสัน¹ (Wilson) ได้ค้นพบว่า จำนวนร้อยละ 75 ของนักเรียนที่ไม่ประสบผลสำเร็จในการเรียน และขาดโอกาสในการศึกษาต่อในระดับสูงมาจากครอบครัวที่มีบุตรมากกว่า 5 คน

ความสนใจและการสนับสนุนของบิดามารดาในการศึกษาของนักเรียน

ความสนใจในการศึกษาต่อและการสนับสนุนของบิดามารดาจะมีผลต่อการศึกษาของนักเรียน สังคมชนบทประกอบด้วยชุมชนขนาดเล็กที่มีกระจายอยู่ตามหมู่บ้าน มีขอบเขตความสัมพันธ์ กว้างไกล การศึกษาของนักเรียนส่วนใหญ่ไม่ ขีดามารดาหรือญาติผู้ใหญ่ เป็นผู้กำหนด เป็นการศึกษา เพื่อการอ่านออกเขียนได้ ซึ่งรัฐ เป็นผู้กำหนดแตกต่างจากครอบครัวในสังคมเมือง ส่วนใหญ่มีความสนใจและ เห็นความสำคัญของการศึกษามากกว่า ทั้งมีเศรษฐกิจและโอกาสที่จะ ส่งบุตร เข้า เรียนในระดับสูง ๆ ได้มากกว่าจึงมักส่งบุตร เข้า เรียนในระดับสูง ๆ เพื่อให้บุตร ที่สำเร็จมาประกอบอาชีพ ดังนั้นครอบครัวของสังคมเมือง บิดามารดาและญาติผู้ใหญ่มีส่วนช่วย กำหนดแนวทางการศึกษาของเด็ก²

แคนดัล (Kandal) และ เลสเซอร์³ (Lesser) พบว่าความสนับสนุนของ

¹ Wilson, Joseff Earnest, "Withdrawls from Three Selected High School for Colors Youths in Ouachita Parish School System, Louisiana, " Dissertation Abstracts, Vol 23, May 1963.

² คณะกรรมการวางแผนปฏิรูปการศึกษา, หน้า 29.

³ Denis B. Kandal, and Gerald S. Lesser, "Parental and Fear Influence on Educational Plans," American Sociological Review, 34 (April, 1969) : 213 - 223.

บิคมารคที่มีต่อการศึกษาระดับอุดมศึกษาของบุตรมีอิทธิพลต่อนักเรียนมัธยมกลุ่มที่มีสถานภาพทางสังคมต่ำและจากการศึกษาของเลห์เบิร์ก (Rehberg) และเลส์บี้¹ (Liestby) พบว่า การสนับสนุนของบิคมารคที่มีต่อการศึกษาระดับอุดมศึกษาของบุตรและความถี่ของการให้คำแนะนำของบิคมารคมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับความคาดหวังทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาของบุตร

อาชีพของบิคมารค

จากผลการวิจัยที่ผ่านมาพบว่า อาชีพมีความสัมพันธ์กับการศึกษาของบุตร Elder² ได้อ้างถึงข้อเสนอแนะของลอร์ด รอบินส์ ว่า บิคมารคที่ทำงานประเภทนี้บุตรมักเรียนต่อระดับมัธยม และ เด็กของชนชั้นอาชีพและระดับคนงานชั้นกลางมีโอกาสมากกว่า เด็กจากรอบครัวชาวนา³

กองแก้ว สุวรรประกร⁴ ได้ศึกษาลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้ประกอบอาชีพทางเกษตรกรรมในชนบทของประเทศไทย พบว่า เกษตรกรมีความโน้มเอียงที่ต้องการให้บุตรชายเรียนสูงกว่าตน และ เกษตรกรที่มีการศึกษาสูง มีความต้องการให้บุตรเรียนในชั้น

¹ Rehberg, R.A., and Liestby, D.L. "Parental Encouragement, Occupation, Education, and Family Size : Artificial or Independent Determinants of Adolescent Educational Expectations ?, W. Social Forces, XLV (March, 1967) : 362 - 374.

² Glen H. Elder Jr. "Family Structure and Educational Attainment," American Sociology Review 30 (February, 1965) : 85.

³ มารศรี วงศ์รัตน์. วิจารณ์เรื่องการศึกษาเพื่อสังคม. โดยพิลิป ฟอสเตอร์. ศูนย์ศึกษา 21 (มกราคม - เมษายน 2518) : 17-26

⁴ กองแก้ว สุวรรประกร. "ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้ประกอบอาชีพทางเกษตรกรรมในชนบทของประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาสังคมบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516), หน้า 118.

สูง ๆ เป็นอัตราส่วนมากกว่า เกษตรกรที่ไม่เคยเรียนหรือเรียนในระดับต่ำ และจากการศึกษาของนักทฤษฎี กระหม่อมทอง¹ พบว่า บัณฑิตที่ประกอบอาชีพข้าราชการ ค้าขาย ช่างและบริการที่อาศัยในเขตเมืองจะมีความมุ่งหวังให้บุตร เรียนในระดับมัธยมศึกษาขึ้นไป เช่นเดียวกับบัณฑิตที่อยู่ในชนบทในกลุ่มอาชีพเดียวกัน และบัณฑิตที่ประกอบอาชีพเกษตรกรในเมืองจะมีความมุ่งหวังให้บุตร เรียนในระดับมัธยมศึกษาขึ้นไปมากที่สุด และพบว่าบัณฑิตทั้งในเขตเมืองและชนบทที่ประกอบอาชีพที่ใช้ความรู้ความชำนาญสูงกว่า เช่น ข้าราชการ จะมีความมุ่งหวังให้บุตร เรียนในระดับที่สูงกว่าบัณฑิตที่ประกอบอาชีพที่ใช้ความรู้ความชำนาญต่ำกว่า

ซิลแลน² (Clellan) พบว่าระดับอาชีพของบิดามีความสัมพันธ์ทางบวกกับโอกาสการเข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัย กล่าวคือ ถ้าบิดามีระดับอาชีพสูงบุตรจะมีแนวโน้มที่จะได้เข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยด้วย นอกจากนี้ Menison³ ได้วิเคราะห์คุณลักษณะบางประการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายกับการ เลือกลงสถาบันที่จัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ผลปรากฏว่านักเรียนที่บิดามารคามีอาชีพในทางฝีมือมักจะ เลือกเรียนพาณิชย์หรือเทคนิค

รายได้ของบิดามารดา

ระดับฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวมีความสำคัญต่อความสนใจทางการศึกษาของบุตร เป็นอย่างมาก กล่าวคือ ไม่ปรากฏว่า มีบุตรหรือบุคคลในครอบครัวที่มีระดับฐานะทางเศรษฐกิจ

¹ นักทฤษฎี กระหม่อมทอง, เรื่องเดียวกัน, หน้า 63.

² Leslie Mc Clellan, "Patterns of College Attendance and Non-Attendance by Jackson County High School Graduate of 1960," Dissertation Abstracts, 22. (February, 1962) : 2661.

³ Menison Mare Elray, "An Analysis of Selected Characteristic of 1967 - UIWA High School Seniors and their Choices of an Institution Officing Past High School Education", Dissertation Abstracts International 44 (June 1968) : 2966.

ยากจนจะได้รับการศึกษา เกินกว่าชั้นมัธยมศึกษา¹ เช่น เกี่ยวกับการศึกษาของชาวอากาศโท นกคด คุ่มประวติ² พบว่า ครอบครัวที่มีฐานะดีส่วนใหญ่มีความต้องการให้บุตรได้รับการศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาขึ้นไปมากกว่าครอบครัวที่มีฐานะยากจนและอัตราส่วนของความต้องการให้ บุตรได้รับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาจะลดลงตามลำดับของระดับฐานะทางเศรษฐกิจของ ครอบครัว

จากการศึกษาในประเทศพบว่า ชาวชนบทส่วนใหญ่ยังนิยมส่งบุตร เข้า เรียน เพียงชั้น ประถมศึกษาปีที่ 7 ถึงประถมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งเป็นการศึกษาภาคบังคับเท่านั้น เมื่อจบจาก โรงเรียนประชาบาลแล้วก็ไม่ค่อยมีผู้ใดส่งลูกเขาไปศึกษาต่อมากนัก เพราะหัวหน้าครอบครัว เหล่านั้นเกรงว่าจะไม่มีเงินพอในการส่งเสียให้ลูกเรียนหนังสือ³ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษา ของนักทฤษฎี กระหม่อมทอง⁴ พบว่าบิกามีฐานะยากจนจะมุ่งหวังให้เด็กเรียน เรียน เพียงชั้น ประถมศึกษามากกว่าบิกามีฐานะปานกลางและร่ำรวย

จากการศึกษาของ Irring Krauss⁵ พบว่านักเรียนที่มีระดับฐานะทางเศรษฐกิจ

¹สถาบันวิจัยทางสังคมศาสตร์ "สถณภาพทางสังคมของชาวเมือง เมืองอยุธยา" วารสารสังคมศาสตร์ 7 (มกราคม, 2513), หน้า 131.

²นาวาอากาศโท นกคด คุ่มประวติ, "ความมุ่งหวังของบิกามารดาในเขตชนบทไทย เกี่ยวกับการศึกษาของบุตร" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517), หน้า 70.

³ศักดิ์ ภาสุชินันต์, "การสำรวจความเห็น เกี่ยวกับการมีบุตรของหัวหน้าครอบครัว ที่เป็นข้าราชการและผู้ประกอบการอาชีพทางเกษตร," การสัมมนาทางวิชาการ เรื่องประชากรของ ประเทศไทย ครั้งที่ 1 (พระนคร : กองวิจัยสังคมศาสตร์ สำนักงานสภวิจัยแห่งชาติ, 2506), หน้า 296.

⁴นักทฤษฎี กระหม่อมทอง, เรื่องเดียวกัน, หน้า 66.

⁵Irring Krauss, "Source of Educational Aspirations Among Working - Class Youth," American Sociological Review 29 (December 1964) : 868.

ของครอบครัวปานกลาง มีแนวโน้มที่จะได้รับการศึกษาต่อในระดับชั้นสูงมากกว่า เด็กของกลุ่มที่มีระดับฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวต่ำ

ระดับการศึกษาของบิดามารดา

เอลเดอร์¹ (Elder) ได้ศึกษาพบว่า ระดับการศึกษาของบิดามารดามีความสัมพันธ์ต่อการศึกษาของบุตร กล่าวคือบิดามารดาที่มีการศึกษาในระดับสูงบุตรจะได้รับการศึกษาในระดับสูงด้วย และจากการศึกษาของ Krauss² เกี่ยวกับการศึกษาของเด็กในครอบครัวที่มีระดับฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกัน พบว่า นักเรียนที่บิดามารดาศึกษาจบชั้นมัธยมศึกษาขึ้นไป บุตรจะได้รับการศึกษาถึงชั้นอุดมศึกษา เป็นส่วนใหญ่ ครอบครัวที่บิดามารดาไม่จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษา ส่วนใหญ่บุตรจะไม่ได้รับการศึกษาถึงชั้นอุดมศึกษา

จากการศึกษาของ ชูเพ็ญศรี วงศ์พุทธา³ พบว่า บิดาที่ได้รับการศึกษาสูงอัตราส่วนของบุตรที่เรียนต่อจะมากกว่าบุตรที่บิดาได้รับการศึกษาคำหรือไม่เคยเรียนหนังสือ ท่านองเดียวกันกับการศึกษาของนาวาอากาศโท นกคด คุ้มประวัติ⁴ พบว่า บิดาที่ได้รับการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ขึ้นไป ส่วนใหญ่จะมีความมุ่งหวังให้บุตรได้รับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาขึ้นไป บิดามารดาที่ได้รับการศึกษาคำกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หรือไม่ได้รับการศึกษาส่วนใหญ่มีความมุ่งหวังให้บุตรได้รับการศึกษาเพียงชั้นประถมศึกษา

ผกาทิพย์ กระหม่อมทอง⁵ ศึกษาเกี่ยวกับการศึกษาของบิดาพบว่า บิดาทั้งเขตเมืองและเขตชนบทที่ยังมีการศึกษาระดับสูงเท่าใดก็ยังมีระดับความมุ่งหวังในเรื่องการศึกษาของบุตรสูงชันด้วย ขณะที่บิดาที่ไม่มีการศึกษาเลยในเขตชนบทต้องการให้บุตรศึกษาสูงกว่าตนเล็กน้อย

¹Elder, Gleu H. Jr. "Family Structure and Educational Attainment," American Sociological Review 30 (February 1965) : 81 - 96.

²Krauss, American Sociological Review : 405.

³ชูเพ็ญศรี วงศ์พุทธา, เรื่องเดียวกัน, หน้า 76.

⁴นาวาอากาศโท นกคด คุ้มประวัติ, หน้า 70.

⁵ผกาทิพย์ กระหม่อมทอง, เรื่องเดียวกัน, หน้า 110.

คือ ระดับประถมศึกษา เท่านั้นและมากกว่า 1 ใน 4 ของบิดาที่ไม่มีการศึกษาในเขตเมือง
ต้องการให้บุตร เรียนในระดับมัธยมศึกษาขึ้นไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย